

Nr 115.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag med särskilda bestämmelser angående gäldande av ersättning enligt allmänna förfogandelagen m. fl. lagar; given Stockholms slott den 2 mars 1945.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed jämlikt § 87 regeringsformen föreslå riksdagen att antaga härvid fogat förslag till lag med särskilda bestämmelser angående gäldande av ersättning enligt allmänna förfogandelagen m. fl. lagar.

GUSTAF.

Ernst Wigforss.

Förslag

till

Lag

med särskilda bestämmelser angående gäldande av ersättning enligt allmänna förfogandelagen m. fl. lagar.

Härigenom förordnas som följer.

Konungen äger efter hörande av fullmäktige i riksbanken, i den mån det finnes erforderligt, förordna att, då kronan jämlikt

- a) allmänna förfogandelagen den 22 juni 1939 (nr 293),
- b) rekvisitionslagen den 30 juni 1942 (nr 583),
- c) beredskapsförfogandelagen den 30 juni 1942 (nr 584) eller
- d) civilförsvarslagen den 15 juli 1944 (nr 536)

tager i anspråk förnödenhet av något slag, som angives i förordnandet, eller då myndighet jämlikt civilförsvarslagen tager i anspråk sådan förnödenhet för kommuns räkning, vad kronan eller kommunen har att utgiva i ersättning härför skall, i fall där beloppet överstiger 1 000 kronor, utan hinder av vad eljest finnes stadgat insättas å kapitalräkning i riksbanken eller å särskilt konto i postgiroverörden för den ersättningsberättigades räkning att mot ränta inestå intill dess viss i förordnandet bestämd tid, högst sex månader, förflutit efter insättningen.

I fråga om ersättningsbelopp, som kronan eller kommunen enligt någon av förenämnda lagar har att gälda för annat än förnödenheter, som omfattas av förordnande jämlikt första stycket, äger Konungen eller den Konungen därtill bemyndigat, där det med hänsyn till beloppets storlek finnes erforderligt, efter prövning i varje särskilt fall föreskriva, att beloppet skall erläggas på sätt i första stycket sägs.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling, och gäller till och med den 30 juni 1946. Vid ikraftträdandet av denna lag upphör lagen den 14 maj 1943 (nr 245) med särskilda bestämmelser angående gäldande av ersättning enligt allmänna förfogandelagen m. fl. lagar att gälla.

Bestämmelse, som meddelats med stöd av denna lag, skall ej gälla längre än lagen äger giltighet; dock må Konungen förordna, att sålunda meddelad bestämmelse skall även efter utgången av lagens giltighetstid tillämpas i fråga om ersättningsbelopp, som dessförinnan insatts å räkning eller konto som i lagen avses.

*Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 16 feb-
ruari 1945.*

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, BERGQUIST, DOMÖ, GJÖRES, EWERLÖF, RUBBESTAD, OHLIN, ERLANDER, DANIELSON, ANDRÉN.

Efter gemensam beredning med chefen för justitiedepartementet anför chefen för finansdepartementet, statsrådet Wigforss.

Genom lagen den 14 maj 1943 (nr 245) med särskilda bestämmelser angående gäldande av ersättning enligt allmänna förfogandelagen m. fl. lagar har Konungen bemyndigats att för vissa fall förordna om uppskov under högst sex månader med betalning i kontanter av ersättningsbelopp, som det åligger kronan att utgiva. Sådant uppskov må äga rum där ersättningen avser förnödenhet, som kronan tagit i anspråk jämlikt lagen den 31 mars 1938 (nr 90) om förfoganderätt för luftskyddets behov, allmänna förfogandelagen den 22 juni 1939 (nr 293), rekvisitionslagen den 30 juni 1942 (nr 583) eller beredskapsförfogandelagen den 30 juni 1942 (nr 584). Uppskov må vidare äga rum i fråga om ersättningsbelopp, som kronan eljest har att gälda enligt någon av nyssnämnda lagar.

Ifrågavarande fullmaktslag, som ersatt en år 1939 utfärdad författning i samma ämne, ingår såsom ett led i den penningpolitiska beredskapslagstiftningen och har motiverats med önskemålet att förhindra en sådan plötslig ansvällning av köpkraften, som kan befaras få ogynnsamma återverkningar på prisutvecklingen. Lagen trädde i kraft den 1 juli 1943 och gällde ursprungligen till och med den 30 juni 1944 men har därefter genom lag den 31 mars 1944 (nr 152) erhållit fortsatt giltighet till och med den 30 juni 1945.

Förordnande, som avses i fullmaktslagen, har av Kungl. Maj:t meddelats genom kungörelse den 14 maj 1943 (nr 246). Denna kungörelse äger tillämpning å ersättningsbelopp, överstigande 1 000 kronor, som kronan har att gälda för följande slag av förnödenheter, vilka med äganderätt tagas i anspråk jämlikt rekvisitionslagen, nämligen fartyg, båtar och andra farkoster med erforderlig utrustning samt motorfordon och motorredskap med tillhörande släpvagnar och redskap. Ersättningsbelopp, varå nämnda kungörelse äger tillämpning, skall av den myndighet, som har att utbetala beloppet, insättas å särskilt konto i postgirorörelsen för den ersättningsbe-

rättigades räkning att innestå sex månader från det beloppet insatts eller, där insättning ej skett inom en månad från det ersättningsbeslutet meddelades, sex månader från utgången av sagda tid. Från insättning må, där den ersättningsberättigade det begär, undantagas högst 1 000 kronor. Å ersättningsbelopp skall gottgöras ränta från den dag beloppet insatts å postgirokontot eller, där insättning ej skett inom en månad från det ersättningsbeslutet meddelades, från utgången av sagda tid. De närmare grunder, efter vilka ränta skall utgå, bestämmas av riksbanken. Ifrågavarande kungörelse trädde i kraft den 1 juli 1943 och gällde ursprungligen till och med den 30 juni 1944 men har därefter genom kungörelse den 31 mars 1944 (nr 153) erhållit fortsatt giltighet till och med den 30 juni 1945.

Genom civilförsvarslagen den 15 juli 1944 (nr 536) — som enligt kungörelse den 14 september 1944 (nr 629) trätt i kraft den 1 december 1944 — har upphävts bl. a. 1938 års lag om förfoganderätt för luftskyddets behov; och har i civilförsvarslagen tillika stadgats, att där i lag eller särskild författning förekommer hänvisning till lagrum, som ersatts genom bestämelse i civilförsvarslagen, hänvisningen i stället skall gälla sådan bestämelse.

Mellan civilförsvarslagen och 1938 års lag om förfoganderätt för luftskyddets behov föreligga vissa skiljaktigheter, som i förevarande sammanhang äro av betydelse. Enligt 3 § 1 mom. 1938 års lag äger länsstyrelsen, då det provas nödvändigt för luftskyddsändamål, taga i anspråk markområden, byggnader, utrymmen, transportmedel, utrustningspersedlar, materialier och annan egendom, som tillhör eller innehaves av kommun eller enskilda. Enligt 4 § 1 mom. sistnämnda lag är ägare eller innehavare av anläggning, inrättning, fastighet eller annan egendom, för vilken luftskyddsplan uppgjorts eller luftskydd eljest erfordras, pliktig att fåla eller vidtaga de åtgärder med avseende å egendomen ävensom dess inredning och utrustning, som av länsstyrelsen provas erforderliga för luftskyddets genomförande. För åtgärd, som avses i 3 § 1 mom. eller 4 § 1 mom., är vidare, med vissa undantag, ägare eller innehavare av egendom, som beröres av åtgärden, jämlikt 5 § 1 mom. berättigad till ersättning av kronan. I 8 kap. civilförsvarslagen, som innehåller bestämmelser om förfoganderätt för civilförsvarets behov, föreskrives i 76 § första stycket att — i den mån det provas nödigt för fullgörande av sådan uppgift i avseende å civilförsvaret som åvilar kommun — vederbörande civilförsvarschef äger, därest behovet icke med tillräcklig skyndsamhet kan tillgodoses genom frivillig överenskomst, att *för kommunens räkning*, i enlighet med vad i nämnda kapitel närmare stadgas, under civilförsvarsberedskap taga i anspråk markområden, byggnader, utrymmen, livsmedel, transportmedel, utrustningspersedlar, materiel och annan egendom, som finnes inom civilförsvarsområdet och innehaves av annan än staten. I 76 § andra stycket föreskrives vidare, att vad sålunda stadgats skall i fråga om anordnande av allmänt skyddsrum samt

källarmursgenombrott i tillämpliga delar gälla jämväl under tid, då civilförsvarsberedskap icke råder; dock att vad som sägs om civilförsvarschef skall hava avseende å länsstyrelsen. Enligt 80 § civilförsvarslagen är ägare eller innehavare av egendom, som tagits i anspråk med nyttjanderätt, skyldig att, i den mån det påfordras, tåla eller vidtaga ändring eller förflyttning av inredning eller utrustning, som hör till egendomen, samt att i övrigt tåla de åtgärder beträffande egendomen, som civilförsvarschefen finner erforderliga. I 81 § 1 mom. stadgas, att om egendom tagits i anspråk jämlikt 76 § eller åtgärd vidtagits jämlikt 80 §, egendomens ägare eller innehavare är berättigad till ersättning härför, vilken ersättning skall gäldas av den *kommun*, som har att i första hand svara för tillgodoseende av det behov för vilket egendomen tages i anspråk. Slutligen stadgas i 85 §, att, i den mån det prövas oundgängligt för fullgörande av annan uppgift i avseende å civilförsvaret än i 76 § sägs, civilförsvarsmyndighet äger, i enlighet med vad Konungen därom närmare förordnar, under civilförsvarsberedskap taga i anspråk egendom, som innehaves av annan än staten. Härvid skola i tillämpliga delar bestämmelserna i bl. a. 81 § lända till efterrättelse; dock med iakttagande att ersättning för egendom som tagits i anspråk eller för åtgärd som vidtagits skall utgå av statsmedel. — Enligt civilförsvarslagen kan vidare ersättning av statsmedel utgå till enskild *dels* för vissa kostnader i samband med användande av verkskydd utom anläggning eller byggnad för vilken verkskyddet är avsett (56 §), *dels* för vissa kostnader vid undanförelse och förstöring (67 och 68 §§) och *dels* för kostnad eller skada som i vissa andra fall åsamkas genom civilförsvarsåtgärder (70 §).

I skrivelse den 24 januari 1945 ha *fullmäktige i riksbanken* hemställt, att då under nuvarande förhållanden här avsedd lagstiftning syntes böra erhålla fortsatt giltighet, fullmaktslagen den 14 maj 1943 ävensom kungörelsen samma dag måtte förlänas giltighet förslagsvis under ytterligare ett år eller alltså till utgången av juni 1946.

Fullmäktige i riksgäldskontoret ha i ett den 1 februari 1945 dagtecknat, efter remiss avgivet utlåtande i ärendet meddelat, att fullmäktige icke hade något att erinra mot att bankofullmäktiges framställning bifölles.

Jämväl för tiden efter den 30 juni 1945 torde behov föreligga av sådant *Departements-* bemyndigande, som avses med fullmaktslagen den 14 maj 1943. Jag tillstyrker *chefen.* därför bankofullmäktiges framställning, att lagstiftningen på förevarande område erhåller förlängd giltighet under ytterligare ett år eller alltså till och med den 30 juni 1946.

Såsom förut omnämnts har 1938 års lag om förfoganderätt för luftskyddets behov upphävts genom civilförsvarslagen. Detta bör föranleda sådan ändring av fullmaktslagen den 14 maj 1943, att hänvisningen till 1938 års lag om förfoganderätt för luftskyddets behov i stället kommer att avse civilförsvarslagen. Samtidigt torde Konungen böra erhålla bemyndigande att meddela föreskrifter om anstånd även med avseende å sådana ersättningsbelopp, som det jämlikt sistnämnda lag åligger kommun att utgiva.

I övrigt torde någon ändring av fullmaktslagen den 14 maj 1943 icke vara erforderlig. Det förut sagda torde emellertid böra föranleda, att 1943 års lag ersättes med en helt ny lag i ämnet.

Med hänsyn till önskvärdheten att snarast kunna meddela förordnande om anstånd även beträffande ersättningsbelopp, som det åligger kommun att utgiva, torde den nya lagen böra träda i kraft redan dagen efter den, då lagen utkommit från trycket i Svensk författningssamling. I samband med ikraftträdandet bör kungörelsen den 14 maj 1943 upphävas och ersättas med en ny kungörelse i samma ämne, utfärdad med stöd av den nya lagen.

Föredragande departementschefen hemställer härefter, att lagrådets utlåtande över ett inom finansdepartementet upprättat förslag till *lag med särskilda bestämmelser angående gäldande av ersättning enligt allmänna förfogandelagen m. fl. lagar*, av den lydelse bilaga¹ till detta protokoll utvisar, måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Folke Lyberg.

¹ Bilagan, som är likalydande med det vid propositionen fogade lagförslaget, har här utslutits.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 1 mars 1945.

Närvarande:

regeringsrådet KELLBERG,
justitieråden GULDBERG,
EKBERG,
SANTESSON.

Enligt lagrådet den 27 februari 1945 tillhandakommet utdrag av protokoll över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 16 februari 1945, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättat förslag till lag med särskilda bestämmelser angående gäldande av ersättning enligt allmänna förfogandelagen m. fl. lagar.

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, föredrogs inför lagrådet av hovrättsrådet H. V. Nitelius.

Lagrådet lämnade förslaget utan erinran.

Ur protokollet:

Bertil Crona.

*Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 2 mars
1945.*

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, BERGQUIST, DOMÖ, EWERLÖF, RUBBESTAD, OHLIN, ERLANDER, DANIELSON, ANDRÉN.

Efter gemensam beredning med chefen för justitiedepartementet anmäler chefen för finansdepartementet, statsrådet Wigforss, lagrådets den 1 mars 1945 avgivna utlåtande över det till lagrådet den 16 februari 1945 remitterade förslaget till *lag med särskilda bestämmelser angående gäldande av ersättning enligt allmänna förfogandelagen m. fl. lagar*, därvid föredraganden hemställer, att förslaget, som av lagrådet lämnats utan erinran, måtte jämlikt § 87 regeringsformen genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdde hemställen förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Sven Åmark.